

✱ خارهای گل سرخ در گرجستان

راحله حدادی ✕

اوضاع، جلوه های این بحران بود. با اعلام نتایج رسمی انتخابات پارلمان که طبق معمول حاکی از برنده شدن حزب حاکم بود و با آشکار شدن تقلب در انتخابات، ائتلاف جناح مخالف تحت رهبری «میخائیل ساآکشویلی» پیروزی خود را اعلام داشت و خواهان تظاهرات اعتراضی مردم و برکناری دولت شد. دهها هزار نفر از اقصای گوناگون حدود سه هفته در خیابانهای مرکزی تفلیس و در برابر پارلمان و مقر ریاست جمهوری تظاهرات کردند. جریان این تظاهرات به صورت مستمر از شبکه تلویزیونی جناح مخالف در گرجستان و از طریق ماهواره در سراسر جهان پخش می شد. با وجود بسیج وسیع نیروهای امنیتی و انتظامی دولتی، هیچ درگیری و خونریزی رخ نداد. تظاهر کنندگان به نیروهای امنیتی شاخه های گل رز هدیه می دادند و در برخی موارد آنها به مردم پیوستند. در پی استعفای ناگزیر شواردنادزه در بیست و سوم نوامبر ۲۰۰۳ که طی توافق با اپوزسیون و میانجیگری وزیر امور خارجه روسیه به منظور حفظ احترام رئیس جمهور مستعفی صورت گرفت، خانم نینو بورجانادزه رئیس پارلمان وقت طبق قانون اساسی، بعنوان رئیس جمهور موقت اداره امور را بدست گرفت. در انتخابات چهارم ژانویه ۲۰۰۳ میخائیل ساآکشویلی ۳۶ ساله با کسب ۹۵٪ آرا بعنوان رئیس جمهور گرجستان برگزیده شد. او مسلط به چند زبان

چهار سال پس از وقوع انقلاب گل رز در گرجستان و در روزهایی که سالگرد آن وقایع است، دوباره این کشور شاهد بروز اعتراضات گسترده خیابانی مردم است. تظاهرات اخیر در پی ناامیدی مردم از نتیجه مثبت اینگونه انقلابهاست که با پشتیبانی سازمانی و مالی غرب و آمریکا در جمهوریهای به جا مانده از فروپاشی شوروی به وقوع پیوست. در اینجا با نگاهی به وقایع سال ۲۰۰۳ و ناآرامیهای جاری گرجستان، به بررسی وضعیت کنونی این کشور می پردازیم.

گرجستان که زمانی یکی از پیشرفته ترین و ثروتمندترین جمهوریهای اتحاد شوروی بود به منطقه ورشکسته اقتصادی، با تقسیم جمعیتی ناعادلانه به یک باند کوچک بیش از حد ثروتمند و اکثریت فقیر تبدیل شده بود. برگزاری انتخابات پارلمانی گرجستان در دوم نوامبر ۲۰۰۳ و اعتراضات گسترده پس از آن نشانگر بحران عمیق اجتماعی و اقتصادی گریبانگیر این جمهوری بود. تداوم رکود اقتصادی، کمبود مزمن سوخت، قطع مکرر برق، دستمزدهای پرداخت نشده و غیره از یک سو و رواج فساد و مناسبات قبيله ای، فعالیت باندهای قاچاق گرجی - روسی، تشدید تمایلات جدایی طلبانه در برخی مناطق این کشور کوچک و ناتوانی رئیس جمهور کارکشته سیاسی پیر یعنی «ادوارد شواردنادزه» در بهبود یا حتی تثبیت

و تحصیل کرده آمریکاست. قبلا عضو حزب حکومتی شواردناده و مدتی وزیر دادگستری دولت او بود. اما بعد به جناح مخالف پیوست و حزب جدید «جنبش ملی» را تاسیس کرد. او با وعده مبارزه با فساد و تلاش برای بهبود شرایط اقتصادی و سیاسی به ریاست جمهوری رسید. در آن زمان وی شخصیت محبوب مردم گرجستان بود. در مراسم تحلیف ریاست جمهوری، متعهد شد کشور بحران زده اش را به کشوری متحد و قوی تبدیل کند. وی گفت. من قول میدهم که مایه شرمندگی ملت من نخواهم شد. برای من بسیار مهم است که سو تفاهمات با روسیه حل شود و گرجستان به صحنه نبرد آمریکا و روسیه تبدیل نخواهد شد. او از روسیه خواست نیروهایش را از پایگاههای این کشور خارج کند. همچنین وعده برچیدن فساد از سرویس های خدمات رسانی به مردم، به موقع پرداخت کردن دستمزد و حقوق بازنشستگی اتباع گرجی و افزایش چند درصدی حقوق با هدف تقویت روحیه مردم را داده بود.

تحولات اخیر گرجستان نشان داد ساآکشویلی علاوه بر ناکامی در انجام شعارهایی که چهار سال قبل سر داد، نتوانست مشکلات اساسی کشورش در ارتباط با بروز جدایی طلبی در آبخازیا، اوستیای جنوبی و آجاریا را حل کند. در حالی که او در آرزوی ایجاد ارتش بیست هزار نفری گرجستان است به دلیل دنباله روی از سیاستهای آمریکا، دوهزار نیروی نظامی به عراق اعزام کرد. در حالیکه کنترل بیش از ۲۰٪ از خاک کشور خود را تحت نفوذ دولت مرکزی ندارد. بخش اعظم مردم گرجستان ناراضی هستند زیرا امیدهایشان برای شرایط بهتر زندگی و محقق شدن وعده های ساآکشویلی برآورده نشد. این کشور بطور محسوس درگیر فقر است. در انقلاب مخملی یا گل سرخ یا گل رز یک بار دیگر مردم به بازی گرفته شدند اما برنده آن طراحان غربی و بازنده مردم گرجستان بودند. تفاوت

چالش جدید با تغییرات قبلی در اینست که کانون تحولات از محدوده تفلیس خارج شده و ارتباط مستقیم با موجودیت جغرافیایی این کشور یافته است. اهمیت این کشور نه در منابع و قدرت منطقه ای آن، بلکه در موقعیت ژئوپلیتیک این کشور است که تاثیر مهمی بر کشورهای منطقه دارد. اقدام چهار استان شورشی گرجستان در خصوص اعلام وضع فوق العاده و قطع رابطه با تفلیس کارت برنده روسیه است. غفلت ساآکشویلی از مسائل داخلی باعث شد تا امروز شعارهایی که مخالفین علیه وی سر داده اند همانهایی باشد که خود او چهار سال قبل علیه شواردناده سر داد. او در معرض همان اتهاماتی است که شواردناده با آن روبرو بود. مردم در جریانات اخیر علیه هر دوی اینها شعار می دهند و خواستار بازگشت به دوره سابق نیستند بلکه در پی ایجاد یک روند جدید هستند.

بسیاری از مخالفان او افرادی هستند که با وی همراه بودند اما امروز او را «هیتلر جدید» می نامند. در پایان ماه سپتامبر «ایراکلی اوکراشویلی» وزیر دفاع سابق که از رقیبان ساآکشویلی است بازداشت شد. بازداشت وی منجر به تظاهرات دهها هزار نفری مخالفان شد. ساآکشویلی در جلسه فوق العاده هیات دولت هفدهم نوامبر (بیست و ششم آبان)، اعلام کرد که زوراب نوغانیدلی، نخست وزیر گرجستان به علت بیماری درخواست کناره گیری از مقام خود را کرده است. با توجه به وضع وخیم جسمانی او با این پیشنهاد موافقت شد. بر اساس قانون اساسی گرجستان، در پی استعفای نخست وزیر، هیات دولت نیز منحل می شود. جسد زوراب ژاوانیا، نخست وزیر قبلی نیز دو سال پیش در خانه دوستش پیدا شد. علت مرگ مشکوک وی، مسمومیت ناشی از دود بخاری گازی اعلام شد.

بحران فعلی گرجستان از زمان انجام اصلاحات در قانون اساسی این کشور توسط ساآکشویلی که برای بالاتر بردن اختیارات و افزایش قدرت خود انجام داد،

شروع شد و حالت جدی به خود گرفت. نا آرامیها ابتدا به صورت مسالمت آمیز و در اعتراض به وضع نامطلوب اقتصادی و سیاسی آغاز شد. مداخله پلیس برای متفرق کردن مخالفان به برخوردهای خشونت آمیز انجامید و در پی آن مخالفان سقف مطالبات خود را افزایش دادند و خواستار برگزاری انتخابات زودهنگام و استعفای رئیس جمهور شدند.

در مقابل وی با بی اساس خواندن اظهارات مخالفان در خصوص بی کفایتی دولت در تامین خواستهای سیاسی و اقتصادی مردم، روسیه را به دامن زدن به ناآرامیهای گرجستان متهم کرد. ساآکاشویلی در پی یافتن متهم، اعتراضات اخیر مخالفان را نتیجه سیاستهای پنهان مسکو می داند. پیشنهاد آمریکا درباره عضویت گرجستان در ناتو و امتیازات ویژه دیگر که نصیب گرجستان ساآکاشویلی شد، عامل افزایش نگرانی مسکو و مخالفت کرملین با وی بود. ساآکاشویلی پس از رسیدن به ریاست جمهوری گفت: «همه به من تبریک گفتند غیر از پوتین». اخیراً نینو بوجانادزه، سخنگوی پارلمان بر این نکته تاکید کرده است که تهدید روسیه هنوز به قوت خود باقی است. روسیه با بی اساس خواندن این سخنان، مقامات گرجی را نکوهش کرده است. روسیه ضمن آنکه تامین کننده بیشترین میزان اشتغال برای کارگران مهاجر گرجی است، تامین کننده انحصاری انرژی این کشور است. در حالیکه ساآکاشویلی روسیه را عامل تحریک مخالفان می داند، گزارش خروج آخرین سرباز روسی از گرجستان در خبرگزاریها منتشر شده است. الکساندر بارانف، فرمانده نظامی منطقه شمال قفقاز در ارتش روسیه اعلام کرده است: آخرین سرباز روس اول دسامبر/دهم آذر، گرجستان را ترک می کند. خروج پرسنل و تجهیزات نیز پانزدهم نوامبر (بیست و چهارم آبان)، تکمیل می شود. سرهنگ ایگور کوناشنکف، معاون فرمانده ستاد نیروی زمینی ارتش روسیه نیز

اعلام کرده است: آخرین قطار حامل تجهیزات نظامی پایگاه شماره ۱۲ روسیه در بندر باتومی گرجستان به سمت روسیه حرکت کرد. روسیه این پایگاه را رسماً در ۲۰۰۸ به گرجستان تحویل می دهد. بارانف افزود: امکانات پایگاه M-12 باتومی پانزدهم نوامبر (بیست و چهارم آبان)، به پایگاه M-102 ارمنستان منتقل می شود. پس از تخلیه این پایگاه شش مرکز نظامی به گرجستان تحویل داده خواهد شد.

رهبران مخالف ساآکاشویلی که از ده حزب تشکیل شده، به همراه تعداد زیادی از سیاستمداران و تحلیل گران ادعای وی مبنی بر دخالت روسیه در گرجستان را نادرست میدانند. آنچه تفلیس در این روزها تجربه می کند انعکاس نارضایتی مردم از شرایط سخت اقتصادی و شیوه نادرست رئیس جمهور در ایجاد تغییرات در کشورش است.

قرار بود ساآکاشویلی که با حمایت واشنگتن به قدرت رسید الگوی تحقق آزادی و دموکراسی و ثمربخشی انقلابهای رنگی در قلمرو حاکمیت فروپاشیده شوروی باشد اما اقدامات اخیر وی سبب شد مخالفان او را هیتلر جدید بنامند. دولت او پس از اعلام وضعیت فوق العاده، رسانه ها و نشریات آزاد را تحت کنترل گرفته و برگزاری اجتماعات گسترده سیاسی را ممنوع اعلام کرده است. شبکه تلویزیونی «ایمدی تی وی» که قدرتمندترین رسانه گروهی مخالف دولت است و بیشتر سهام آن متعلق به «بدری پاتارکاتسیشویلی» و کمتر از نصف سهام آن به «روبرت مرداک» غول رسانه ای غرب است، نهم نوامبر (هجدهم آبان)، تمام وقت قطع شد و مقامات دولتی با دستاویز قانونی درصدد متوقف کردن فعالیت آن هستند. نیروهای امنیتی دولت در دو هفته گذشته با تانکهای آب پاش، گاز اشک آور، شلیک گلوله های پلاستیکی و ضربات باتونهای برقی و در یک کلام با اصول یک حکومت مستبد سرکوبگر با مخالفان برخورد کرد. سازمان ناظر حقوق بشر اعلام

کرده است در هشتم نوامبر (هفدهم آبان)، پلیس گرجستان بدون اخطار قبلی به تجمع مسالمت آمیز دانشجویان در دانشگاه دولتی باتومی هجوم برد و به تعقیب و مضروب کردن دانشجویان اقدام کرده است. در پی بروز نا آرامیها، پارلمان گرجستان با حضور ۱۴۹ نماینده حزب حاکم از مجموع ۲۳۵ نماینده بر خلاف هشدار های داخلی و خارجی برای رعایت حقوق مدنی و آزادیهای سیاسی در این کشور، به اتفاق آرا به رئیس جمهور اجازه داد تا با اعلام شرایط فوق العاده پانزده روزه شانس خود را برای نجات از بحران افزایش دهد. این در حالی بود که نمایندگان مخالف دولت این جلسه را تحریم کرده بودند به همین دلیل این رای حتی یک مخالف هم نداشت. سرانجام ساآکاشویلی در هشتم نوامبر (هفدهم آبان)، برای پایان دادن به بحران سیاسی اعلام کرد: «انتخابات زودهنگام ریاست جمهوری در پنجم ژانویه ۲۰۰۸ (پانزدهم دی)، برگزار خواهد شد». احزاب مخالف پس از رایزنی یک نامزد مشترک برای ورود به عرصه انتخابات معرفی کردند. وی «لیو-آن گاچاپیلادزه»، ۴۳ ساله، از اعضای پارلمان و از بارزگانان معروف گرجستان است. او اعلام کرده در صورت پیروزی به ارزش های دموکراتیک غربی و عضویت در ناتو وفادار است از دیگر رهبران مخالف می توان به «سالومه زورابشویلی» و «بدری پاتارکاتسیشویلی» اشاره کرد. نفر دوم یک میلیونر گرجی است که از طرف دولت به دسیسه چینی علیه امنیت ملی متهم است و در بریتانیا بسر می برد. او خود را کاندید انتخابات ژانویه معرفی کرده است.

نتیجه گیری

اعلام انتخابات زودهنگام ریاست جمهوری از سوی ساآکاشویلی که خود متهم به همان اتهاماتی است که چهار سال پیش علیه شواردناده ابراز می داشت، تنها برای آرام کردن شورشها است. اعلام شرایط فوق العاده موجب برآورده شدن خواستهای مخالفان نمی شود. اهمیت گرجستان در موقعیت ژئوپلیتیک این کشور است و در چنین شرایطی که بی ثباتی یا تجزیه این کشور کوچک زمینه عینی دارد، می تواند تامین کننده منافع روسیه باشد. از سوی دیگر گرجستان به لحاظ این موقعیت می تواند تبدیل به یک مشکل بزرگ برای روسیه شود. شماری از احزاب مخالف دولت روسوفیل هستند و به مسکو تمایل بیشتری دارند تا به واشنگتن. ساآکاشویلی که با حمایت آمریکا به قدرت رسید و قرار بود الگوی توسعه دموکراتیک و موفقیت انقلابهای رنگی در قلمروی امپراطوری از هم پاشیده شوروی باشد، با تحولات اخیر گرجستان امیدهای تحقق این آرزو را به یاس مبدل کرد. این ماجرا نشان داد نسخه‌هایی که خارج از منطقه برای آن پیچیده می شود نمی تواند برای مردم منطقه که در پی برآورده شدن نیازهای اولیه زندگی هستند، موثر باشد.